

Izvorni znanstveni članak

UDK: 327(497.5:8)"1999/2008"

Primljeno u uredništvo: 19. siječnja 2010.

Prihvaćeno za tisak: 15. veljače 2010.

Hrvatska vanjska politika prema državama Latinske Amerike

LIDIJA KOS-STANIŠIĆ*

Sažetak

Autorica u radu analizira uspješnost realiziranja vanjskopoličkih ciljeva RH u Latinskoj Americi u razdoblju 1999.-2008., te tablicom istine i korištenjem statističkih podataka određuje politički i gospodarski značaj pojedinih država regije. Zaključuje da RH uglavnom uspješno realizira svoje političke ciljeve suradnje s demokracijama Latinske Amerike, ali da ponekad zanemaruje gospodarske ciljeve i pokazatelje. Smatra da će navedena kategorizacija vanjskopoličke važnosti biti na snazi i u budućnosti, te da će se Latinska Amerika nalaziti na marginama hrvatske vanjske politike.

Glavne riječi: vanjska politika, Republika Hrvatska, Latinska Amerika

Uvod

Hrvatska vanjska politika je organizirana aktivnost Republike Hrvatske (RH) kojom ona nastoji maksimalizirati svoje vrijednosti i interese u odnosu na druge države i subjekte koji djeluju u međunarodnoj zajednici. U procesu donošenja vanjskopoličkih odluka i u njezinoj realizaciji u međunarodnim odnosima sudjeluju akteri vanjske politike, a prema Ustavu RH članak 98. (NN 28/2001) to su Predsjednik RH i Vlada RH koji surađuju u oblikovanju

* Lidija Kos-Stanišić je docentica na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

i provođenju vanjske politike. Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija (MVPEI) nadležno je tijelo državne uprave za provođenje utvrđene vanjske politike Republike Hrvatske, a provodi je neposredno, odnosno putem diplomatskih i drugih predstavništava RH u inozemstvu (Zakon o vanjskim poslovima – NN 48/96).

Profesor Radovan Vukadinović (1997.:236-237) smatra da je od samog stvaranja države vanjska politika Hrvatske bila stvarana kao svjesna, organizirana, i politički koherentna aktivnost usmjerena na postizanje širokog spektra vanjskopoličkih ciljeva.¹

Zbog nametnutog rata i okupacije dijela teritorija jedna od prvih zadaća hrvatske vanjske politike bilo je uključivanje u borbu protiv srpske agresije i za oslobođenje vlastitog teritorija, te postizanje međunarodnog priznanja RH.

S obzirom da proglašavanje neovisnosti RH nije bilo za Jugoslaviju prihvatljivo, JNA i srpski paravojni odredi napali su hrvatski teritorij. U namjeri da spriječe širenje rata na teritoriju bivše Jugoslavije Ujedinjeni narodi (UN) proglasili su embargo na trgovinu oružjem, stoga je Hrvatska bila primorana ilegalno nabavljati oružje za svoju obranu. Dio oružja nabavljen je u Latinskoj Americi. Pretpostavlja se da je tijekom posjeta Čileu predsjednik Franjo Tuđman dogovorio s čileanskim načelnikom glavnog stožera Augustom Pinochetom kupnju veće količine oružja.² Bolivijски Hrvati također su organizirali slanje oružja Hrvatskoj, što se odvijalo putem bolivijskog konzulata u Hamburgu. Hrvatska javnosti je sa simpatijama gledala na kršenje embarga, budući da je ilegalno nabavljeno oružje bilo nužno za obranu RH. Najpoznatiji slučaj bilo je argentinsko kršenje embarga za što se protiv bivšeg predsjednika Argentine Carlosa Menema vodi postupak pod optužbom da je u razdoblju 1991.-1995. ilegalno prodao 6500 tona oružja Hrvatskoj i Ekvadoru (navodno u vrijednosti 95 milijuna USD). Većina država Latinske Amerike međunarodno su priznale RH tijekom 1992. Izuzetak su Haiti i Dominikanska Republika koji nikada nisu priznali RH, ali su tijekom 1999., odnosno 2001. uspostavljani diplomatski odnosi putem stalnih misija UN-a. Nakon što je postigla međunarodno priznanje i oslobodila teritorij, Hrvatska je utvrdila novi redoslijed vanjskopoličkih ciljeva i ak-

1 Vukadinović (1997.) u 1990-im razlikuje tri faze hrvatske vanjske politike. Navodi kako je u prvoj fazi stvaranja države RH bila primorana paralelno formirati državu i državne institucije, stvarati vanjsku politiku, te izgrađivati vanjskopolički i diplomatski aparat, te održavati redovite kontakte na međunarodnoj razini. U drugoj fazi vanjske politike koristeći svoju prisutnost u međunarodnim institucijama RH pokrenula je akciju za prevladavanje rata, oslobađanje svog teritorija i njegovu mirnu reintegraciju. Usporedno jačale su veze s državama koje su prema Hrvatskoj imale prijateljski stav i koje su postale saveznice u njenoj borbi za samostalnost. U trećoj vanjskopoličkoj fazi Hrvatska se usmjerila na razvijanje odnosa sa susjedima, traženju prvih veza s europskim institucijama i traženju načina za razvijanje gospodarskih odnosa sa svijetom uz istodobno jačanje svoje nacionalne sigurnost.

2 U prosincu 1991. na aerodromu u Budimpešti zaplijenjeno je 11 tona oružja vrijednosti 300.000 USD koje je bilo namijenjen Hrvatskoj. Pošiljatelj je bila čileanska vojna tvrtka FAMAE, a 2006. godine prikupljeni su dokazi da je sam Pinochet autorizirao prodaju oružja Hrvatskoj. Jutarnji list (7. i 8. listopada, 2009.) navodi da je isporuku financiralo hrvatsko iseljništvo i da je novac uplaćivan preko Banco Central de Chile u većinskom vlasništvu Adronica Lukšića. Prema istom izboru, navodno je morskim putem iz Čilea stigla 1992. i druga pošiljka oružja vrijedna 2 milijuna USD u kojoj su se nalazili protuzračni sustavi i protutenkovski projektili.

cija, te je novim sredstvima i snagama tražila svoje mjesto u krugu suverernih država. Usmjerila se na razvijanje odnosa sa susjedima, traženju prvih veza s europskim institucijama i traženju načina za razvijanje gospodarskih odnosa sa svijetom uz istodobno jačanje svoje nacionalne sigurnost, te je Latinska Amerika izašla iz vidokrugla stvaratelja hrvatske vanjske politike.

Namjera ovog rada je analizirati uspješnost realiziranja vanjskopoličkih ciljeva RH u Latinskoj Americi u posljednjih deset godina, te odrediti politički i gospodarski značaj pojedinih država regije. Stupanj političkog značaja koje RH pridaje svakoj državi regije biti će određen tablicom istine, dok će se gospodarski značaj odrediti korištenjem statističkih podataka.

Hrvatska vanjska politika prema državama Latinske Amerike (1999.-2008.)

Krajem 1990-ih započelo je novo razdoblje hrvatske vanjske politike i određeni su novi prioriteti – pridruživanje euroatlantskim integracijama (NATO i EU). Na web stranici Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija (MVPEI) nalaze se osnovne informacije o hrvatskoj vanjskoj politici, njenim temeljnim sastavnicama i glavnim ciljevima. Temeljne sastavnice vanjske politike Republike Hrvatske su očuvanje i jačanje mira i razumijevanja među državama i narodima, učvršćenje međunarodnog položaja Hrvatske, stvaranje uvjeta za ostvarenje temeljnih strategijskih prioriteta uključivanjem u europske i transatlantske političke, sigurnosne i gospodarske integracije, poštivanje preuzetih međunarodnih obveza, rješavanje otvorenih pitanja preostalih iz procesa raspada bivše države, uspostava dobrosusjedskih odnosa i suradnje sa svim susjednim zemljama na načelima ravnopravnosti i uzajamnosti, razvijanje prijateljskih odnosa s najvažnijim čimbenicima i državama u svijetu, jačanje gospodarskog položaja, te promocija ukupnog image-a Hrvatske.

Glavnim ciljevima hrvatske vanjske politike identificirani su: 1. ulazak u EU; 2. sudjelovanje u NATO-u; 3. unapređenje odnosa sa susjednim državama; 4. razvijanje bilateralne i multilateralne međunarodne suradnje; 5. promocija hrvatskog gospodarstva; 6. ukupna promidžba Hrvatske. Iz navedenog možemo zaključiti kako se regija Latinske Amerike nigdje ne spominje i da nije hrvatski vanjskopolički prioritet. No, možemo je pronaći u ciljevima pod rednim brojem 4., 5. i 6. Vanjskopolički cilj Hrvatske je razvijati političke i gospodarske odnose sa svim demokratskim državama svijeta, time i svim demokracijama Latinske Amerike. Cilj Hrvatske je povećati izvoz hrvatskih proizvoda na sva svjetska tržišta, uključujući i na tržišta država Latinske Amerike, te privući strana investicijska ulaganja, osobito hrvatskih iseljenika kojih ima u znatnom broju u Argentini i Čileu. U ukupnom pozitivnom imageu Hrvatske, ključnu ulogu trebala bi imati kulturna promidžba diljem svijeta, stoga i u državama Latinske Amerike. Budući

da je za provođenje hrvatske vanjske politike zadužen MVPEI, prvo će biti analizirane njihove aktivnosti.

Prema najnovijem ustroju Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija (MVPEI) regiju Latinske Amerike ne pokriva jedan odjel, već dva odjela koji se nalaze u dvije različite uprave. Meksiko se nalazi u Upravi za Europu i Sjevernu Ameriku – odjel za Sjevernu Ameriku, dok se ostalih devetnaest država Latinske Amerike nalazi u Upravi za izvaneuropsku bilateralnu suradnju u odjelu za Srednju i Južnu Ameriku. Posljednjih deset godina ustrojstvo Ministarstva vanjskih poslova više puta se mijenjalo, tako i odjeli zaduženi za praćenje država Latinske Amerike.³

Za postizanje određenih ciljeva MVPEI primjenjuje različita vanjskopolitička sredstava tj. tehnike i instrumente. Kako bi ustanovili stupanj značaja koji RH pridaje državama Latinske Amerike (LA) koristiti ćemo kvalitativnu komparativnu analizu, tj. tablicu istine. Zavisna varijabla biti će broj hrvatskih iseljenika u nekoj državi Latinske Amerike tj. pokušati ćemo objasniti u kolikoj mjeri utječe njihov broj na stupanj vanjskopolitičkog značaja neke države. Neovisne varijable biti će primarna politička sredstava tj. diplomatska aktivnost koja predstavlja glavni oblik državne aktivnosti usmjerene prema drugim državama (1. postojanje Veleposlanstva RH na teritoriju neke države LA; 2 . postojanje konzulata RH na teritoriju neke države LA; 3. postojanje potpisanih bilateralni ugovora i akata između RH i neke države LA; 4. postojanje međuparlamentarne skupine prijateljstava između RH i neke države LA). U izradi tablice istine korišteni su podaci koji su bili dostupni na web stranicama MVPEI-a, Hrvatskog Sabora, te interni dokumenti MVPEI-a iz odjela za Srednju i Južnu Ameriku, te odjela za Sjevernu Ameriku.

Analiziramo li tablicu istine možemo zaključiti da zavisna varijabla pokazuje da Argentina ima oko 250 000, Čile oko 200 000, Brazil 25 000, Peru oko 5 000, Bolivija oko 4000, Paragvaj oko 5 000, Venezuela oko 5 000, Kolumbija oko 3 000, Urugvaj oko 3000 hrvatskih iseljenika. Nezavisne varijable pokazuju da RH ima veleposlanstva u Argentini, Čileu i Brazilu; konzulate u Argentini, Brazilu, Boliviji, Čileu, Meksiku, Peruu, Urugvaju i Venezueli; potpisane bilateralne ugovore sa svim državama Latinske Amerike; te međuparlamentarne skupine prijateljstava s Argentinom, Brazilom, Čileom, Kubom, i Meksikom.

3 – Vlada RH donijela je 30.12.1999. uredbu o unutarnjem ustrojstvu službe vanjskih poslova kojom se Latinska Amerika nalazila u II. Uprava – II. Politička bilateralna – Odjel za Srednju, Južnu Ameriku i Australiju.

– Vlada RH donijela je 12.3.2004. uredbu o unutarnjem ustrojstvu službe vanjskih poslova kojom se Latinska Amerika nalazila u I. Politička Uprava – Uprava za bilateralnu suradnju – Odjel za zemlje Latinske Amerike, Australiju i Oceaniju.

– Vlada RH donijela je 3.11.2005. uredbu o unutarnjem ustrojstvu MVPEI-a kojom se Latinska Amerika nalazila u II. Uprava – Uprava za bilateralnu suradnju – Odjelu za zemlje Latinske Amerike, Australiju i Oceaniju.

– Vlada RH donijela je 8.11.2007. uredbu o izmjenama i dopunama uredbe o unutarnjem ustrojstvu MVPEI-a kojom se u II. Upravi – Upravi za bilateralnu suradnju ustrojavaju: 3.1 Odjel za Sjevernu Ameriku (3.1.2. Odsjek za Kanadu i Meksiko) 3.3. Odjel za zemlje Latinske Amerike, Australiju i Oceaniju Ameriku.

Tablica 1: Tablica istine Hrvatske vanjske politike prema državama Latinske Amerike

	Nezavisne varijable				Zavisna varijabla
	Veleposlanstvo RH	Konzulat RH	Bilateralni ugovori	Međuparlamentarna skupina prijateljstava	Broj hrvatskih iseljenika
Argentina	Da	Da	Da	Da	250.000
Bolivija		Da	Da		4.000
Brazil	Da	Da	Da	Da	25.000
Čile	Da	Da	Da	Da	200.000
Dom. Rep.			Da		
Ekvador			Da		
El Salvador			Da		
Gvatemala			Da		
Haiti			Da		
Honduras			Da		
Kolumbija			Da		3.000
Kostarika			Da		
Kuba			Da	Da	
Meksiko		Da	Da	Da	
Nikaragva			Da		
Panama			Da		
Paragvaj			Da		5.000
Peru		Da	Da		5.000
Urugvaj		Da	Da		3.000
Venezuela		Da	Da		5.000

Ovisno o tome koliko ima nezavisnih varijabli s odgovorom DA u nekoj državi Latinske Amerike, odrediti ćemo stupanj njenog vanjskopolitičkog značaja za RH. Države će se grupirati u četiri kategorije. Prva je kategorija visokog stupnja značaja (prisutno 4 da), druga je kategorija srednjeg značaja (3 da), treća je kategorija niskog značaja (2 da), dok je četvrta kategorija (1 da) bez značaja.

I. Države visokog stupnja značaja

Visok stupanj političkog značaja u regiji Latinske Amerike RH pridaje državama u kojima je prisutno četiri pokazatelja – Čileu (Veleposlanstvo RH, 2 konzulata, 16 ugovora i akata, međuparlamentarna skupina prijaja-

teljstva), Argentini (Veleposlanstvo RH, 3 konzulata, 8 ugovora i akata, međuparlamentarna skupina prijateljstva,) i Brazilu (Veleposlanstvo RH, 1 konzulat, 5 ugovora i akata, međuparlamentarna skupina prijateljstva). Činjenica je da su Argentina, Brazil i Čile najznačajnije i najutjecajnije države Južne Amerike, a zavisna varijabla pokazuje da imaju i značajan broj hrvatskih iseljenika.

Čile je priznao RH 16. siječnja 1992, zajedno s Argentinom i Urugvajem, a diplomatski odnosi su uspostavljeni 15. travnja iste godine. Čile u RH ima veleposlanstvo i četiri počasna konzula, a RH u Čileu ima veleposlanstvo i dva počasna konzula (Punta Arenas, Antofagasta). Danas u Čileu živi oko 900 hrvatskih državljana (osobe rođene u RH i potomci iseljenika koji su primljeni u hrvatsko državljanstvo), a procjenjuje se u Čileu živi oko 200 000 osoba (gotovo 1,3% od ukupnog broja stanovnika u Čileu) čije je podrijetlo hrvatsko. Čile i RH imaju izuzetno razvijene bilateralne odnose, što možemo ustanoviti ne samo prema broju potpisanih bilateralnih ugovora i akata, već i bilateralnim posjetima. Potpisano je i ratificirano 16 bilateralnih ugovora.⁴ Koliki značaj RH pridaje Čileu vidljivo je i iz posjeta koje su realizirali predsjednici Hrvatskog Sabora (1991., 2006.), predsjednici države Tuđman (1994.) i Mesić (2005.), kao i ministri vanjskih poslova (1994., 2001.), financija (2001.), kulture (2008.), te predsjednik Hrvatske gospodarske komore (1996., 2001.). Da Čile smatra RH jednako značajnim partnerom vidljivo je iz brojnih posjeta čileanskih dužnosnika, od kojih ćemo navesti posjet izaslanstva čileanskog Parlamenta (1992.), ministara energetike Alejandra Jadrešića (1994.), ministara vanjskih poslova (1997., 2003.), ministara poljoprivrede (1998.) Carlosa Mladinicha kasnije glavnog tajnika čileanske Vlade (2004.), čileanskog predsjednik Ricarda Lagosa (2004.), predsjednika Senata (2006.) i potpredsjednika Senata Balde Prokurica (2008.).⁵

Argentina je priznala RH 16. siječnja 1992, a diplomatski odnosi su uspostavljeni 13. travnja 1992.⁶ Argentina nema u RH veleposlanstvo već pokriva RH iz Budimpešte, dok RH ima veleposlanstvo u Buenos Airesu i počasne konzule u Tucumánu, Córdobi i Rosariju. Kao što stoji u internim

4 Ratificirani su bilateralni ugovori o ukidanju viza za nositelje službenih, specijalnih i običnih putovnica; o znanstvenoj, tehničkoj i tehnološkoj suradnji; o poticanju i uzajamnoj zaštiti ulaganja; o suradnji u prevenciji i kontroli zlouporabe i nedopuštene trgovine drogama i psihotropnim tvarima; o suradnji na području kulture: Protokol o suradnji između Diplomatskih akademija; Protokol o suradnji između dvaju Ministarstava vanjskih poslova (MVP); Memorandum o suglasnosti između Ministarstva kulture RH i Ministarstva vanjskih poslova Čilea u području kulture; o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i sprječavanja izbjegavanja plaćanja poreza na dohodak i na imovinu između RH i Čilea; Protokol o suradnji na području znanosti i tehnologije između Ministarstva znanosti, prosvjete i športa RH i Nacionalne komisije za znanstvena istraživanja i tehnologiju Čilea.

5 Alejandro Jadresic Marinovic i Baldo Prokurica Prokurica porijeklom s Hrvati s majčine i očeve strane.

6 Na samom početku 1990-ih Hrvati iz Argentine intenziviraju svoje aktivnosti kako bi Argentina što prije priznala RH. U ljeto 1991. prvi hrvatski predsjednik Franjo Tuđman imenovao je političkog emigranta, industrijalca i donatora hrvatskih kulturnih i političkih akcija Ivu Rojnicu predstavnikom RH za Argentinu i ostale države Južne Amerike. Održani su brojni formalni i neformalni sastanci s argentinskim predsjednikom Carlosom Menenom, te je Argentina je među prvima priznala RH već 16.1.1992. Iz predstavnštva RH u Buenos Airesu vođene su i diplomatska priznanja RH od strane Urugvaja, Paragvaja, Perua, Bolivije, Ekvadora i Venezuele, te su dogovarane diplomatske i logističke humanitarne pomoći.

dokumentima MVPEI-a, jedan od važnijih ciljeva hrvatske vanjske politike je otvaranje argentinskog veleposlanstva u Zagrebu kako bi se unaprijedili politički, gospodarski, kulturni i znanstveni odnosi. Očito je da u diplomatskim odnosima između RH i Argentine postoji asimetrična razina diplomatskog predstavljanja. Veleposlanstvo RH u Buenos Airesu aktivno i kontinuirano sudjeluje u diplomatskom životu argentinske metropole. Organizira posjete visokih državnih dužnosnika, gospodarskih delegacija i značajne kulturne manifestacije kako bi se unaprijedila kulturna suradnja i prezentiralo bogatstvo hrvatskog nacionalnog identiteta. U internim dokumentima MVPEI-a stoji kako gospodarski odnosi bilježe negativan trend, te da postoji izraziti trgovinski nesrazmjer u korist Argentine. U tom smislu gospodarska suradnja, uz iseljeništvo, trebala bi predstavljati jednu od snažnijih poveznica u odnosima dviju zemalja. Navodi se da je potrebno dodatno raditi na promicanju gospodarskih interesa RH i intenzivirati dosada vrlo siromašan izvoz hrvatskih proizvoda na argentinsko, ali i šire regionalno tržište, te da je nužno sklopiti bilateralne sporazume o trgovinskoj suradnji. Turizam, uz promociju nacionalnog identiteta putem realizacije kulturnih projekata, trebao bi predstavljati most za suradnju i bolje upoznavanje dviju kultura. RH može računati i na veliki broj Hrvata i potomaka hrvatskih doseljenika koji žive u Argentini (kojih je prema nekim procjenama preko 250.000, a oko 8000 Hrvata je rođeno u Hrvatskoj). Najvažniji bilateralni susreti odvijali su se u prvoj polovici 1990-ih., kada je Argentinu posjetilo izaslanstvo Hrvatskog Sabora (1991.) i predsjednik RH Franjo Tuđman (1994.), dok je 1992. argentinski predsjednik Carlos Saúl Menem bio u neslužbenom posjetu RH (posjetio je argentinske vojnike unutar snaga mirovne misije UN-a stacionirane u Daruvaru). RH i Argentina potpisali su i ratificirali osam bilateralnih ugovora.⁷ U postupku sklapanja je Ugovor o socijalnom osiguranju. Predsjednik RH Stjepana Mesića pozvao je bivšeg predsjednika Nestora Kirchnera Ostojica, s majčine strane porijeklom Hrvata, da posjeti Hrvatsku, a poziv je ponovljen i novoj argentinskoj predsjednici Cristini Fernandez de Kirchner.

Brazil je priznao RH 24. siječnja 1992., a diplomatski odnosi uspostavljeni su 23. prosinca 1992. Veleposlanstvo RH u Braziliji djeluje od 1997., a počasnog konzula RH ima od 2003. u São Paulu. S obzirom na značaj savezne države Rio de Janeiro, zaključeno je da postoji izuzetna potreba za prisutnošću konzulata RH u tom gradu, te je 2007 pokrenut postupak. U Zagrebu je u razdoblju 2001.-2007. djelovao počasni konzul, a krajem 2006. otvoreno je Veleposlanstvo Brazila u Zagrebu, što zajedno s ukidanjem viza možemo smatrati uspjehom hrvatske diplomacije. Državljanji Brazila i RH, nositelji valjanih običnih putovnica, mogu bez vize ući, boraviti na i napustiti državno područje RH, odnosno Brazila u svrhu turističkog ili poslovnog posjeta ili tranzita, uz uvjet da jedan boravak ne bude dulji od 90 dana.

7 Ratificirano je osam bilateralnih ugovora: o ukidanju viza; o trgovini i gospodarskoj suradnji; o poticanju i uzajamnoj zaštiti ulaganja; o zdravstvenoj zaštiti životinja; o kulturnoj, prosvjetnoj, znanstvenoj suradnji i tehnološkoj suradnji; Program kulturne i obrazovne suradnje 2007-2010, te Sporazum između Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Buenos Airesu o osnivanju Lektorata hrvatskog jezika i književnosti.

Bilateralne odnose Hrvatske i Brazila MVPEI ocijenjuje stabilnim, dobrim i prijateljskim i neopterećenim otvorenim pitanjima. Zaključuju da je potrebna intenzivnija suradnja na svim područjima, od redovitijeg održavanja političkih konzulatacija na razini MVPEI-a i snažnije parlamentarne suradnje preko promicanja gospodarske i kulturne suradnje do jačanja turističke razmjene. Suradnja između RH i Brazila na parlamentarnoj razini osnažena je skupinama prijateljstva. S obzirom da je brazilska strana skupine prijateljstva u brojnom sastavu posjetila RH još 2004., očekuje se ostvarenje uzvratnoga posjeta. Osim ugovora o upostavi diplomatskih odnosa na snazi su i tri bilateralna ugovora (o uzajamnom ukidanju viza za nositelje diplomatskih i službenih putovnica; o suradnji na području turizma; o ukidanju viza za obične putovnice) dok su u postupku više ugovora.⁸ Od bilateralnih susreta Brazil je posjetilo izaslanstvo Sabora (1995.), ministri vanjskih poslova RH (1997., 2003.), te izaslanstvo HGK-a (2004.). S brazilske strane RH je posjetilo parlamentarno izaslanstvo (2004., 2008.), izaslanstvo brazilskih poduzetnika (2007., 2008.), a osobito treba spomenuti posjet izaslanstva brazilske Agencije za promicanje izvoza i ulaganja (APEX). Cilj posjeta bilo je razmatranje mogućnosti odabira luke Rijeka kao distribucijskog centra za brazilske proizvode, što bi za RH bio od velikog značaja. Predsjednici Stjepan Mesić i Inacio Lula da Silva održali su kratki sastanak 3. lipnja 2008. u Rimu, tijekom održavanja satanka na vrhu zemlja članica FAO. Izražena je obostrana spremnost da se u provom tromjesečju 2009. ostvari bilateralni susret na najvišoj razini, no do njega nije došlo.

II Države srednjeg stupnja značaja

Srednji značaj RH pridaje državama u kojima su prisutne tri neovisne varijable. U regiji Latinske Amerike to je Meksiko, vrlo značajna država regije koja se zbog svoje zemljopisne pozicije i članstva u NAFTA-i smatra mostom između Sjeverne i Latinske Amerike. Zavisna varijabla pokazuje da u Meksiku nema hrvatskih iseljenika.

RH i Meksiko uspostavili su diplomatske odnose 6. prosinca 1992, a u MVPEI-u bilateralne odnose smatraju nerazvijenima. RH je krajem 1990-ih radila na realiziranju ideje o otvaranju veleposlanstva u Meksiku, no zbog štednje plan nije ostvaren.⁹ Godine 2002. otvoren je Konzulat RH u Meksiku na čelu s počasnim konzulom, a RH pokriva Meksiko iz veleposlanstva u SAD-u. U cilju produbljivanja bilateralnih političkih, gospodarskih i kulturnih odnosa, RH se zalaže da Meksiko razmotri otvaranje diplomatske

8 U postupku su ugovori o veterinarskoj suradnji; o razumijevanju i suradnji na području ribarstva i akvakulture; o suradnji u području kulture; o suradnji MVPEI RH i MVP Brazila; o suradnji u borbi protiv organiziranog kriminala i terorizma; o suradnji u pomorskom prometu; o suradnji u zračnom prometu; o znanstvenoj i tehnološkoj suradnji; o suradnji između Diplomatskih akademija

9 RH trebala bi ponovo razmotriti ideju otvaranja Veleposlanstva u Meksiku kojim bi se riješio problem neadekvatne pokrivenosti Kolumbije, Kube i Paname, a pokrivalo bi i države Srednje Amerike, te Dominikansku Republiku.

internim dokumentima MVPEI-a nema informacija o trenutačnim bilateralnim odnosima, oni su vrlo hladni. Naime, vođa pokreta za odcjepljenje bogate pokrajine Santa Cruz Branco Marinković ujedno je i hrvatski državljanin budući da su mu se roditelji uselili u Boliviju nakon drugog svjetskog rata. Malobrojna (oko 4000) i bogata hrvatska zajednica je od strane bolivijskog predsjednika Eva Moralesa proglašena klasnim neprijateljima siromašnih Indijanaca, a na web stranicama Bolivijske informacijske agencije (ABI) nalaze se informacije o ustaškoj prošlosti Hrvata kao i optužbe da bolivijski Hrvati žele provesti balkanizaciju Bolivije.

Diplomatski odnosi između RH i Kolumbije uspostavljeni su 25. travnja 1995. RH pokriva Kolumbiju radno i konzularno iz Veleposlanstva u Braziliji. Politički odnosi RH s Kolumbijom su prijateljski, nema otvorenih pitanja, ali postoji potreba za svekoliko jačanje odnosa. Dosad nije bilo međusobnih posjeta dužnosnika dviju zemalja. RH još nije formalno utvrdila nerezidentno pokrivanje Kolumbije iz jednog od postojećih veleposlanstava u zemljama Latinske Amerike. Iako je Kolumbija predložila da zbog jezika to bude Čile ili Argentina, u postupku je hrvatski prijedlog o Brazilu. Broj konzularnih predmeta iz Kolumbije koje zaprima Veleposlanstvo RH u Braziliji je u porastu, a pretpostavlja se da u Kolumbiji živi najmanje tri tisuće hrvatskih državljana odnosno njihovih potomaka.¹³ Veleposlanstvo RH u Brazilu je zadnjih godina započelo raditi na okupljanju Hrvata u Kolumbiji, nakon čega bi se pristupilo predlaganju počasnog konzula. Veleposlanstvo i Stalna misija Kolumbije pri UN sa sjedištem u Beču pokriva RH. Nije zaključen nijedan bilateralan ugovor, a pokrenuta su dva (o ukidanju viza za nositelje diplomatskih i službenih putovnica; o suradnji između Ministarstava vanjskih poslova).

Diplomatski odnosi RH i Kostarike uspostavljeni su 1995. RH pokriva Kostariku iz Stalne misije u New Yorku, a Kostarika RH iz Veleposlanstva u Beču. S obzirom na malobrojnu ali utjecajnu hrvatsku zajednicu hrvatskih iseljenika 2001. je inicirano da unuk bivšeg predsjednika Kostarike Ricardo Orlich¹⁴ bude imenovan počasnim konzulom RH u San Joseu. RH je u interesu razvijati dobre i prijateljske odnose s Kostarikom budući da Kostarika ima značajan utjecaj u međunarodnim organizacijama, posebice u institucijama za zaštitu ljudskih prava. Od bilateralnih ugovora RH i Kostarika potpisali su 1999. Ugovor o ukidanju viza za diplomatske i službene putovnice i Ugovor o znanstvenoj i tehnološkoj suradnji, a razmatra se i potpisivanje sporazuma o suradnji diplomatskih akademija.

RH pokriva Paragvaj iz Veleposlanstva RH u Argentini. Državljan RH ne trebaju vize za ulazak u Paragvaj koji ima oko 5000 hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka. U Asuncionu je 2007. osnovan prvi iseljenički klub, a

13 MVPEI bilježi kako postoji velik interes za dobivanje hrvatskog državljanstva, između ostalog i stoga što se pretpostavlja da će uskoro RH postati članica Europske Unije. Prema pravnoj stečevini EU, državljani Kolumbije trebaju vizu za ulazak u RH, a Kolumbija je donijela odluku o jednostranom ukidanju viza za državljane RH, od 1. veljače 2005.

14 Francisco Orlich porijekom je Hrvat, na dužnosti predsjednika Kostarike bio je u razdoblju 1962.-68.

postoji i Paragvajsko-Hrvatska gospodarska komora, no u njihovim aktivnostima nema podataka.

Nakon što smo grupirali države Latinske Amerike prema stupnju vanjskopoličkog značaja koji im pridaje MVPEI, možemo zaključiti da broj hrvatskih iseljenika samo djelomično utječe na značaj. Sljedeći zadatak je analizirati gospodarske pokazatelje, za koje smo ustanovili da ih MVPEI ne bilježi.

Gospodarski pokazatelji vanjskopoličkog značaja

Budući je vanjskopolički cilj RH razvijati političke i gospodarske odnose sa svim demokratskim državama svijeta, time i svim demokracijama Latinske Amerike, namjera je bila prikupiti i analizirati podatke o trgovačkoj bilanci RH s državama Latinske Amerike, što je bio kompliciran i dugotrajan proces.¹⁵ Namjerna je bila prikupiti podatke po uzoru na tablice koje se nalaze na web stranicama Europske komisije (EK). Oni su ukazivali da Latinska Amerika kao regija (20 država) nije bitna za gospodarstvo RH jer je 2007. nosila svega 1,2% uvoza RH iz svijeta (227 milijuna eura), te 0,8% izvoza u svijet (73 milijuna eura). Brazil je 2007. bio RH trinaesti najvažniji trgovački partner (169 milijuna eura) i deseti najvažniji uvozni partner (163 milijuna eura), dok je Panama bila deveti najvažniji izvozni partner (62 milijuna eura) – vidi tablicu 2.

Podatke po uzoru na EK nije bilo moguće dobiti od Državnog zavoda za statistiku, no u međuvremenu su objavljeni podatci Europske Komisije za 2008. Ponovo možemo konstatirati da Latinska Amerika kao regija nije od pretjeranog značaja za hrvatsko gospodarstvo budući je nosila 1,6% hrvatskog uvoza (325 milijuna eura) i 0,6% hrvatskog izvoza (48,8 milijuna eura). Brazil je ponovo bio najvažniji latinoamerički trgovački partner (10 mjesto; 179,5 milijuna eura) i uvozni partner (11 mjesto; 174,4 milijuna eura), dok je Panama ponovo bila najvažniji izvozni partner (16 mjesto; 31,6 milijuna eura). Za razliku od tablice za 2007. u kojoj se nalazilo samo dvadeset najvažnijih hrvatskih trgovačkih partnera, tablica za 2008. je uključivala pedeset najvažnijih partnera, što nam je omogućilo da ustanovimo na kojem se mjestu (između 20 i 50) nalaze pojedine države Latinske Amerike i koliko su gospodarski važne za RH.

15 Tražene podatke nije imalo MVPEI, Ministarstvo gospodarstva niti Hrvatska gospodarska komora. Niti Državni zavod za statistiku nije imao tražene podatke, no nakon nekoliko mjeseci dostavljenu su podatci u obliku kako ih oni pohranjuju.

Tablica 2: Trgovačka bilanca RH u 2007. godini

Glavni uvozni partneri RH Partneri Milijuni eura %	Glavni izvozni partneri RH Partneri Milijuni eura %	Glavni trgovački partneri RH Partneri Milijuni eura %
Svijet 18.617 100,0	Svijet 8.852 100,0	Svijet 27.469 100,0
1 EU 11.894 63,9	1 EU 5.331 60,2	1 EU 17.225 62,7
2 Rusija 1.896 10,2	2 BiH. 1.234 13,9	2 Rusija 2.010 7,3
3 Kina 1.160 6,2	3 SAD 253 2,9	3 BiH 1.765 6,4
4 BiH. 530 2,8	4 Rusija 114 1,3	4 Kina 1.174 4,3
5 SAD 345 1,9	5 Švicarska 97 1,1	5 SAD 598 2,2
6 Turska 327 1,8	6 Makedonija 85 1,0	6 Švicarska 388 1,4
7 Japan 304 1,6	7 Singapur 63 0,7	7 Turska 374 1,4
8 Švicarska 292 1,6	8 U. A. E. 63 0,7	8 Japan 353 1,3
9 Korea 188 1,0	9 Panama 62 0,7	9 Makedonija 247 0,9
10 Brazil 163 0,9	10 Rumunjska 54 0,6	13 Brazil 169 0,6

Izvor: <http://trade.ec.europa.eu>**Tablica 3:** Trgovačka bilanca RH u 2008. godini

Glavni uvozni partneri RH Partneri Mio euro %	Glavni izvozni partneri RH Partneri Mio euro %	Glavni trgovački partneri RH Partneri Mio euro %
Svijet 18.617 100,0	Svijet 8.852 100,0	Svijet 27.469 100,0
1 EU 11.894 63,9	1 EU 5.331 60,2	1 EU 17.225 62,7
11. Brazil 174,4 0,9	16. Panama 31,6 0,4	10. Brazil 179,5 0,6
22. Kolumbija 43,8 0,2	35. Kolumbija 5,7 0,1	22. Kolumbija 49,5 0,2
24. Meksiko 35,3 0,2	36. Brazil 5,0 0,1	30. Meksiko 37,3 0,1
26. Ekvador 25,6 0,1	45. Kuba 2,4 0,0	34. Panama 31,7 0,1
27. Argentina 24,6 0,1	48. Meksiko 2,0 0,0	36. Ekvador 25,6 0,1
40. Čile 7,9 0,0		37. Argentina 25,3 0,1
47. Urugvaj 5,1 0,0		

Izvor: <http://trade.ec.europa.eu>

Odlučili smo analizirati samo izvozne partnere iz regije Latinske Amerike koji su se 2008. nalazili u top pedeset hrvatskih izvoznih partnera. To su bili Panama, Kolumbija, Brazil, Kuba i Meksiko. Podatci EK pokazuju da je Panama 2007. i 2008. bila latinoamerička država u koju je RH najviše izvozila (62 milijuna eura, odnosno 31,6 milijuna eura). Nije bilo moguće rangirati sve država Latinske Amerike prema njihovom značaju za cjelokupni hrvatski izvoz tj. utvrditi na kojem se mjestu rang ljestvice nalaze pojedine

države Latinske Amerike u razdoblju 2001.-2008.¹⁶ Nitko od kontaktiranih institucija nije imao sistematizirane podatke, pa smo bili primorani koristiti podatke Državnog zavoda za statistiku i izraditi vlastitu tablicu stupanja gospodarske važnosti država Latinske Amerike u razdoblju 2001.-2008. unutar same regije – vidi tablicu 4.

Tablica 4. Izvoz RH u države Latinske Amerike u milijunima eura (2001-2008)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Ukupno
Argentina	1538	1210	263	231	2999	462	514	715	7932
Bolivija	62	33	5	0	11	57	139	127	434
Brazil	2812	2224	2373	852	3975	5549	5774	4905	28 464
Čile	1142	131	542	456	387	317	754	127	3856
Dom. Rep.	1106	1099	227	68	617	177	148	38	3480
Ekvador	1658	845	819	1740	3679	1931	1509	3	12 184
El Salvador	106	-	42	-	-	131	75	-	354
Gvatemala	152	1903	64	-	44	-	-	61	2224
Haiti	-	-	-	-	12	2	28	7	49
Honduras	10	32	24	216	198	13	3	-	496
Kolumbija	128	20	66	252	1458	32	1727	7118	10 801
Kostarika	22	618	109	194	2119	2667	635	840	7204
Kuba	172	631	355	402	429	1281	1114	2452	6836
Meksiko	2809	928	7970	2887	1663	2952	1230	1980	22 419
Nikaragva	-	-	-	-	-	17	-	-	17
Panama	635	61 267	280	541	1601	35 529	60 466	31 338	191 657
Paragvaj	17	8	182	-	328	1067	23	12	1637
Peru	156	198	40	399	260	73	1404	82	2612
Urugvaj	16	0	14	13	21	20	128	56	268
Venezuela	170	505	462	403	213	275	148	64	2240

Prema iskazanim brojkama države Latinske Amerike podijeliti ćemo prema stupnju značaja za hrvatskog gospodarstvo tj. izvozu u četiri kategorije.

1. U prvoj kategoriji nalaze se države visokog stupnja značaja s iznad 100 milijuna eura izvoza u razdoblju 2001.-2008., a u ovoj kategoriji nalazio se samo Panama s 191,7 milijuna eura izvoza, uglavnom brodova i nautičke opreme.¹⁷

16 U tablicu nisu uključene 1999. i 2000. jer su brojke nisu bile izražene u dolarima (USD).

17 Oznaka SMTK 793 odnosi se na brodove, čamce i plovne konstrukcije koji nose više od 96% izvoza. Trebamo napomenuti da je opći trend da se brodovi registriraju pod zastavama pogodnosti, te da je panamska zastava najpopularnija.

2. Druga je kategorija srednjeg značaja s više od 20 milijuna eura izvoza, a u njoj se nalaze Brazil (28,5 milijuna eura)¹⁸ i Meksiko (22,4 milijuna eura).

3. Treća je kategorija niskog značaja od 1 do 20 milijuna eura izvoza – Ekvador, Kolumbija Argentina, Kostarika, Kuba, Čile, Dominikanska Republika, Peru, Venezuela, Gvatemala i Paragvaj.

4. Četvrta kategorija je bez značaja jer se u njoj nalaze države ispod milijuna eura izvoza – Honduras, Bolivija, El Salvador, Urugvaj, Haiti i Nikaragva.

Uspoređujući stupanj političkog i gospodarskog značaja neke države Latinske Amerike možemo konstatirati nepodudaranje političkog i gospodarskog značaja – vidi tablicu 5.

Tablica 5: Usporedba političkog i gospodarskog značaja država Latinske Amerike

	Politički značaj	Gospodarski značaj
Argentina	Visoki	Niski
Bolivija	Niski	Bez značaja
Brazil	Visoki	Srednji
Čile	Visoki	Niski
Dom. Rep.	Bez značaja	Niski
Ekvador	Bez značaja	Niski
El Salvador	Bez značaja	Bez značaja
Gvatemala	Bez značaja	Niski
Haiti	Bez značaja	Bez značaja
Honduras	Bez značaja	Bez značaja
Kolumbija	Bez značaja	Niski
Kostarika	Bez značaja	Niski
Kuba	Niski	Niski
Meksiko	Srednji	Srednji
Nikaragva	Bez značaja	Bez značaja
Panama	Bez značaja	Visoki
Paragvaj	Bez značaja	Niski
Peru	Niski	Niski
Urugvaj	Niski	Bez značaja
Venezuela	Niski	Niski

Osobito je to vidljivo na primjeru Čilea i Argentine koji su za RH od izuzetnog političkog značaja, no gospodarski pokazatelji ih svrstavaju u kategoriju država niskog značaja. Još veći je paradoks vezan uz Panamu. S obzirom da je jedan od važnijih vanjskopolitičkih ciljeva RH promocija hrvatskog gospodarstva, gotovo je nevjerojatno da prema indeksu vanjskopolitič-

18 Brazil je za RH podjednako politički i gospodarski značajan, iako tablice EK pokazuju značajnu asimetriju jer puno više uvozim nego izvozimo

kog značaja RH Panamu svrstava u kategoriju država bez značaja, a predstavlja najvažnijeg hrvatskog izvoznog partnera u posljednjih osam godina.¹⁹

Zaključak

RH nije imala, niti ima posebnu vanjsku politiku prema državama Latinske Amerike. Nakon proglašenja nezavisnosti glavni cilj hrvatske vanjske politike bio je postići međunarodno priznanje što većeg broja država, te nabaviti oružje neophodno za obranu teritorija. Pod utjecajem hrvatskih iseljenika, osobite vanjskopolitičke uspjehe na tom polju RH imala je u Argentini, Čileu, Brazilu i Urugvaju koji su RH priznali u siječnju 1992. Nakon početnih uspjeha, Latinska Amerika je nestala iz vidokruga aktera hrvatske vanjske politike. Ne spominje u vanjskopolitičkim ciljevima, te se može zaključiti da ta udaljena regija svijeta ne predstavlja vanjskopolitički prioritet RH. No vanjskopolitički ciljevi RH razvijanja političkih i gospodarskih odnosa sa svim demokratskim državama svijeta odnosi se i na demokracije Latinske Amerike. Jednako tako, cilj RH je povećati izvoz hrvatskih proizvoda na sva svjetska tržišta, uključujući i na tržišta država Latinske Amerike, te privući strana ulaganja, osobito hrvatskih iseljenika kojih ima u znatnom broju u Argentini i Čileu.

Kako bi ustanovili do koje mjere su postignuti vanjskopolitički ciljevi RH vezani uz razvijanje političkih i gospodarskih odnosa s državama Latinske Amerike, analiziran je stupanj političke i gospodarskog značaja svih država Latinske Amerike. Za analizu političkog značaja korištena je kvalitativna komparativna analiza, a za gospodarsku statistički podaci EK i DZS. Tablica istine pokazala je da su za RH od visokog stupnja značaja Argentina, Brazil i Čile u kojima se ujedno nalazi značajan broj hrvatskih iseljenika (25.000-250.000). Srednjeg političkog značaja je Meksiko koji nema dijasporu, dok se s izuzetkom Kube u državama niskog značaja nalazi nekoliko tisuća pripadnika hrvatske dijasporu – Venezuela, Peru, Urugvaj. Jednako tako u državama bez značaja nalaze se države bez (Ekvador, Gvatemala, Honduras, El Salvador, Nikaragva, Panama, Dominikanska republika, Haiti), ali i s hrvatskim iseljenicima – Bolivija, Paragvaj, Kolumbija, te Kostarika s malom, ali utjecajnom hrvatskom zajednicom. Zaključak je da RH razvija političke odnose s državama Latinske Amerike ovisno od percepcije njihove političke važnosti, čime pridaje veći ili manji značaj. Zavisna varijabla pokazuje da postojanje većeg broja pripadnika hrvatskog iseljeničtva utječe na značaj koji RH poklanja državama Latinske Amerike. No činjenica je da su te države vrlo značajne u okvirima Latinske Amerike, a Brazil i svijeta. Iako nema dijasporu Meksiko je srednjeg političkog značaja, dok se u kategoriji niskog značaja i bez značaja nalaze države s i bez pripadnika hrvatskog iseljeničtva.

19 Panama je bila najznačajniji izvozni partner i u razdoblju 1993.-2000.

Gospodarski pokazatelji uglavnom (12 od 20) se ne podudaraju se s političkim značajem. Osobito je to vidljivo na primjeru Čilea i Argentine koji su od izuzetnog političkog značaja, no gospodarski malo značajni. Još je drašćičniji primjer Paname kojoj RH politički ne pridaje značaj, a predstavlja najvažnijeg hrvatskog izvoznog partner Latinske Amerike. Brazil ima viski stupanj političke važnosti, a gospodarski je srednje značajan. Do poklapanja političkog i gospodarskog značaja dolazi u osam slučajeva: u kategoriji srednjeg značaja (1), niskog značaja (3) i bez značaj (4).

Možemo zaključiti da RH uglavnom uspješno realizira svoje političke ciljeve suradnje s demokracijama Latinske Amerike, ali da ponekad zanemaruje gospodarske ciljeve i pokazatelje. U većini slučajeva politički i gospodarski značaj se ne podudaraju, što je osobito očito na primjeru Argentine i Čilea s kojima bi trebali poboljšati gospodarsku razmjenu, te Paname s kojom bi trebalo uspostaviti bolje političke odnose. Izgledno je da će navedena kategorizacija vanjskopolitičke važnosti biti na snazi i u budućnosti, bez obzira na pristupanje EU, te da će se Latinska Amerika nalaziti na marginama hrvatske vanjske politike.

Literatura:

Antić Lj, *Hrvati u Južnoj Americi do 1914.*, Stvarnost, Zagreb, 1991.

Čizmić I, Sopta M., Šakić V, *Iseljena Hrvatska*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.

Hrvatska-Latinska Amerika danas, HLAIC/CELAIC, Zagreb, 1995.

Vukadinović Radovan, *Hrvatska vanjska politika od stvaranja države do regionalne sile u Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Grafotisak, Grude 1997.

Vukadinović Radovan, *Osnove teorije međunarodnih odnosa i vanjske politike*, Školska knjiga, Zagreb 1989.

Vukadinović Radovan, *Teorije međunarodnih odnosa*, Politička kultura, Zagreb 2005.

Vukadinović Radovan, *Teorije vanjske politike*, Politička kultura, Zagreb 2005.

Ustav RH (NN 28/2001)

Zakon o vanjskim poslovima (NN 48/96)

Interni dokumenti MVPEI-a

Podatci Državnog zavoda za statistiku

Croatia – EU bilateral trade and with the world (10.9.08.) <http://trade.ec.europa.eu>

Croatia – EU bilateral trade and with the world (22.9.09.) <http://trade.ec.europa.eu>

- uredba o unutaršnjem ustrojstvu službe vanjskih poslova.

- 12.3.2004. Uredba o unutaršnjem ustrojstvu službe vanjskih poslova

- 3.11.2005. Uredba o unutaršnjem ustrojstvu MVPEI-a

- 8.11.2007. Uredba o izmjenama i dopunama uredbe o unutaršnjem ustrojstvu MVPEI-a

Jutarnji list, 7. i 8. 11.2009.

Internet stranice:

www.mvpei.hr

www.sabor.hr

www.abi.bo

dokumentarna emisija "Hrvati u Brazilu" HTV 1, 18. kolovoza 2008.

Summary

**Croatian Foreign Policy toward Countries
of Latin America**

The article deals with the efficiency of the realization of Croatian foreign policy goals in the countries of Latin America in the period from 1999-2008, using the truth table and statistic data to determine political and economic significance of particular counties of the region. It concludes that Republic of Croatia generally fulfils its political goals of cooperation with the countries of Latin America successfully, but at the same time neglecting economic goals and figures. The author claims that mentioned categorization of the foreign policy priorities will remain important in the future, meaning that countries of Latin America will remain on the margins of the Croatian foreign policy

Key words: foreign policy, Republic of Croatia, Latin America